

Negativní dopady „oznamovací povinnosti“ vztahující se na trestné činy obchodování s lidmi a zbavení osobní svobody dle nového trestního zákoníku na oblast politiky prevence a boje proti obchodování s lidmi¹

Od 1. ledna 2010 vstoupí v účinnost zákon č. 40/ 2009 Sb., trestní zákoník. Tato nová významná norma přináší mnohé změny pro činnost v oblasti prevence obchodování s lidmi.

Trestné činy obchodování s lidmi a zbavení osobní svobody (ust. § 168 a § 170 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník) byly nově zařazeny do taxativního výčtu trestných činů, na které se vztahuje povinnost oznámit resp. přezkazit trestný čin vycházející z těžké legislativy z ust. § 367 a § 368 (nepřekážení trestného činu, neoznámení trestného činu)².

Organizace La Strada Česká republika, o.p.s. a další specializované nevládní organizace³ se domnívají, že „oznamovací povinnost“ vztahující se k trestným činům obchodování s lidmi a zbavení osobní svobody (které je častým prvkem obchodování s lidmi) může mít významný negativní dopad na praktickou implementaci politiky prevence a boje proti obchodování s lidmi a pomoci obětem tohoto trestného činu a to zejména v oblasti identifikace obchodovaných osob. Právě identifikace potenciálně obchodované osoby je důležitým pilířem strategií boje proti této závažné trestné činnosti. Domníváme se také, že nová úprava je v rozporu s možnostmi obchodovaných osob uplatňovat svá práva vyplývající z národních i mezinárodních dokumentů. Dále v textu jsou diskutovány následující argumenty:

„Oznamovací povinnost“:

- bude překážkou při navazování kontaktu s obchodovanými osobami
- přinese ohrožení pracovníků a pracovník nevládních organizací poskytujících sociální služby z hlediska bezpečnosti či trestního stíhání
- bude překážkou při realizaci preventivních aktivit zaměřených na obchodování s lidmi či na zdravotně sociální prevenci u osob, které poskytují placené sexuální služby
- zapříčiní reviktimizaci obchodovaných osob trestním stíháním za neoznámení trestného činu obchodování s lidmi či zbavení osobní svobody
- sníží motivaci oznamovat podezření na obchodování s lidmi u lidí, kteří z nějakého důvodu nechtějí vstoupit do kontaktu s policií (zákazníci sexuálních služeb, člověk ze sousedství, který se bojí odplaty apod.)

Domníváme se též, že „oznamovací povinnost“ je dále v rozporu se:

- Směrnici Rady č. 2004/81/ES z 29. dubna 2004 týkající se vydávání povolení k pobytu občanům třetích zemí, kteří se stali oběťmi obchodování s lidmi nebo kteří se stali objekty převaděčství a spolupracují s příslušnými orgány.
- s Rámcovým rozhodnutím Rady 2001/220/SVV ze dne 15. března 2001 o postavení obětí v trestním řízení
- celkovou koncepcí Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi zřízeného a koordinovaného Ministerstvem vnitra ČR

Z výše uvedených důvodů proto navrhuje zvážit změnu stávající podoby zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Za optimální řešení považujeme vyjmout trestné činy obchodování s lidmi a zbavení osobní svobody z taxativního výčtu skutkových podstat, na které se „oznamovací povinnost“ vztahuje.

¹ Bližší informace vám podá Petra Kutálková, e-mail: petrak@strada.cz, tel: 731 101 293

² V textu se o povinnostech dle ust. § 367 a 368 TZ pro zjednodušení hovoří také jako o „oznamovací povinnosti“.

³ Argumentace vychází převážně ze zkušeností organizace La Strada ČR, které se od roku 1995 zabývá prevencí obchodování s lidmi. Cenné podněty poskytly i další specializované organizace (zejm. Projekt Magdala SČKCH, Rozkoš bez rizika, Centrum Jana, Diakonie ČCE a další). Stanovisko organizace La Strada podporuje také Českomoravská konfederace odborových svazů

- **„Oznamovací povinnost“ jako překážka při navazování kontaktu s obchodovanými osobami**

Identifikace obchodovaných osob je jedním z klíčových pilířů všech strategií boje proti obchodování s lidmi. Úspěšné identifikaci však brání mnoho faktorů; kromě vysoké latence této trestné činnosti je to především **strach a nedůvěra obchodovaných osob vůči státním orgánům či vůči okolí obecně**. Obchodované osoby také často trpí pocitem viny a nechťejí o své zkušenosti otevřeně hovořit. Mají strach z odplaty ze strany skupin organizovaného zločinu, jež mívají mezinárodní působnost a mnohdy disponují informacemi o pobytu rodiny. Některé osoby se nacházejí v důsledku obchodování na území ČR v neregulárním postavení a obávají se vyhoštění či jiných sankcí. Zpráva Expertní skupiny Evropské komise o obchodování s lidmi upozorňuje na to, že překonání posttraumatického stresu a nabytí důvěry, která umožní obchodované osobě promluvit, může být otázkou týdnů i měsíců (Evropská komise, 2005 str. 143 a násl.).

Identifikace obchodovaných a vykořisťovaných osob v praxi organizace La Strada ČR probíhá skrze práci v terénu, INFO a SOS linku či přímo v poradně nevládní organizace. **Nevládní organizace jsou klíčovým subjektem, který identifikuje obchodované osoby**. To potvrzují i evidence Ministerstva vnitra⁴.

Úspěšné navázání kontaktu a důvěry je postaveno na tom, že lidem, o kterých je možné usuzovat, že byli oběťmi trestného činu obchodování s lidmi, nabízí pomáhající organizace možnost anonymní konzultace a zachování důvěrnosti poskytnutých informací. Většina z lidí, kteří jsou v kontaktu s organizací La Strada ČR, chce z počátku vystupovat anonymně, mnozí se ujišťují, že nepracujeme pro policii.

Na skutečnost, že na informace, které jsou obchodovanou osobou sděleny v rámci poradenství či při psychologické pomoci, by se měl vztahovat princip důvěrnosti a že by tyto neměly být sdělovány dále bez souhlasu obchodované osoby, upozorňuje také publikace jedné z kanceláří Organizace spojených národů (UNODC, 2009 str. 56).

V souladu s principy sociální práce (zejména princip informovaného souhlasu a empowermentu) budou muset dnem nabytí účinnosti trestního zákoníku pracovníci a pracovníce pomáhající organizace však poučit každou osobu, u které je předpoklad, že byla obchodována, o tom, že pokud jim svoji situaci popíší, musejí tuto skutečnost neodkladně oznámit orgánům činným v trestním řízení. To pravděpodobně téměř **znemožní navázání vztahu důvěry mezi sociální pracovníci/kem a klientkou/em a tedy de facto poskytování další sociální služby již mimo prostředí vykořisťování (např. ubytování na utajené adrese)**.

Tato skutečnost také pravděpodobně znemožní i motivaci potenciálně obchodovaných osob přímo v možném rizikovém prostředí (např. skrze práci v terénu v migrantských komunitách či terénní sociální práci mezi osobami pracujícími v sexbyznysu). Jak totiž upozorňuje Rozkoš bez rizika „pokud se sociální pracovník chce dostat při rozhovoru k tvrdým donucovacím praktikám, nemůže ženu zarazit již při prvním vzájemném oťukávání“ (Připomínky Rozkoše bez rizika, o.s. 2009)

V této souvislosti je nutné upozornit, že nabídka v praxi využitelných služeb pro oběti obchodování s lidmi je jedním ze základních lidsko-právních standardů, který by měly dodržovat všechny členské státy Evropské Unie⁵.

⁴ Dle Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (2008-2011) bylo k za necelých pět let existence do Programu podpory a ochrany obětí zařazeno celkem 61 osob; z tohoto počtu jich bylo 23 identifikováno nevládním subjektem (s.32). V celkovém počtu nejsou zahrnuty české ženy, pro které vstup do Programu v aktuální situaci nebyl benefitem. V praxi jsou tak kromě policie NNO v podstatě jedinými aktéry, kteří identifikují obchodované osoby.

⁵ O nutnosti poskytovat pomoc pro obchodované osoby jako neoddělitelné složce politiky prevence a boje proti obchodování s lidmi hovoří například Zpráva Expertní skupiny Evropské komise o obchodování s lidmi (Evropská komise, 2005 str. 141 a násl.), rozsáhlá publikace OSN Toolkit to Combat Trafficking in Persons (OSN, 2008 str. 349 a násl.); tyto i mnoho dalších publikací zdůrazňují zejména nutnost brát v úvahu lidsko-právní rámec problematiky.

- **Ohrožení pracovníků a pracovníc nevládních organizací z hlediska bezpečnosti či trestního stíhání**

Pracovník či pracovnice nevládní organizace, který spáchání trestného činu oznámí, bude při oznamování vystupovat jako občan/občanka, tedy bude do protokolu uvádět svoji trvalou adresu. **S ohledem na to, že utajení svědka dle možností trestního řádu, není v praxi vždy uspokojivě aplikováno ani v případech samotných obchodovaných osob, které vystupují jako svědci/poškození v trestním řízení, nelze se na tento způsob ochrany spoléhat.** „Oznamovací povinnost“ tak může uvést v ohrožení nejen pracovníka/pracovnici specializované nevládní organizace, ale i celou jeho/její rodinu.

Pro pracovnice/íky organizací poskytující sociálně zdravotní služby osobám nabízejícím placený sex vznikne riziko ohrožení také pouhou skutečností, že orgány činné v trestním řízení budou navštěvovat po jejich intervenci kluby či prostředí, kde působili. Od sociálního pracovníka či pracovnice „je očekávána loajalita ze strany manažerů a protektivnost ze strany klientek. Je velmi obtížné z takovéto situace vybalancovat, děláme to nabídkou kontaktů, návštěvy atd., ale jsme při tom velmi ostře sledováni. Avšak oficiální udání by nám cestu do terénu neprodyšně uzavřelo, nehledě i na možnost osobního ohrožení“ zdůrazňuje ve svém stanovisku Rozkoš bez rizika (2009). Problém je také v tom, že při oznámení pak nebude těžké, aby si návštěvu policie spojily kriminální struktury s prací nevládní organizace. To přinese nejen riziko pro pracovnice/íky, ale i pro samotné klientky, které s nevládní organizací byly v kontaktu. Takové propojení de facto také znemožní další působení v klubu či lokalitě.

S ohledem na nevyjasněnost obsahu termínů „jiné formy vykořisťování“, případně „nucená práce“, které jsou součástí definice trestného činu obchodování s lidmi se pracovníci/pracovnice vystavují riziku trestního stíhání v případech, kdy posoudí zjištěné skutečnosti odlišně než orgán činný v trestním řízení. To se může stát tehdy, pokud se budou domnívat, že se v konkrétním případě o obchodování s lidmi nejednalo. Jasnou orientaci v tom, co trestní právo v praxi považuje za „jiné formy vykořisťování“ nemohou však v praxi získat. Dosud (k říjnu 2009) totiž neexistuje jediný pozitivně pravomocně odsouzený případ obchodování s lidmi za účelem jiných forem vykořisťování (termín „jiné formy vykořisťování“ je ve znění trestného činu obchodování s lidmi dle nového trestního zákoníku užit stejně jako v ustanovení § 232a zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon).

- **„Oznamovací povinnost“ jako překážka při realizaci preventivních aktivit zaměřených na obchodování s lidmi či na zdravotně sociální prevenci u osob, které poskytují placené sexuální služby**

Jedním z klíčových elementů, na kterém stojí koncepce preventivních opatření mezi zranitelnými skupinami, je možnost získávat z těchto mnohdy velmi uzavřených komunit informace. Prevence prostřednictvím šíření informací mezi migrantskými komunitami či v prostředí sexbyznysu rovněž stojí na vybudování vztahů důvěry. Na vztazích důvěry je také založena práce v oblasti prevence pohlavně přenosných chorob a snižování zdravotních rizik mezi ženami i muži pracujícími v sexbyznysu.

Strach z možného „udání“ nevládní organizací může znemožnit či významně znesnadnit jak preventivní práci v terénu, tak i získávání informací z tohoto prostředí, které jsou nutné pro koncepci dalších opatření.

Zkušenosti a výzkumy také ukazují, že některé obchodované osoby nestojí v určitých fázích svého života o to, být „násilím osvobozeny“ (Surtees, 2007 str. 95). V České republice lze obdobné případy hledat dle zkušeností La Strady zejména u osob, které jsou obchodovány mimo oblast sexbyznysu, tedy zejm. do sektorů jako je zemědělství, stavebnictví, lesnictví, potravinářský průmysl apod. U této skupiny je nutná dlouhodobá motivace k ukončení vykořisťujícího vztahu prostřednictvím práce v terénu a uplatňování nástrojů snižování rizik.

Obdobná je situace žen, které mají vazby na osoby, které je obchodovaly do sexuálního průmyslu. Jak také upozorňuje Rozkoš bez rizika „obchodování má různé odstíny a stupně, především pokud jde o přítomnost použití násilí. Každá strana je k nim jinak vnímavá. To, co už sociální pracovník a zákon považuje za obchodování, je běžnou součástí fungování žen a dívek v prostituční scéně“ (Připomínky Rozkoše bez rizika, o.s. 2009). I tyto ženy mnohdy dlouze zvažují spolupráci. Pokud budou vědět, že existuje povinnost nevládní organizace obchodování s lidmi hlásit, je možné že s ní přeruší kontakt a tedy nebudou čerpat ani jiné, pro výkon práce v sexbiznyosu vhodné, sociálně zdravotní služby.

- **Možná reviktimizaci obchodovaných osob trestním stíháním za neoznámení trestného činu obchodování s lidmi či zbavení osobní svobody**

Obchodované osoby byly v důsledku trestné činnosti vystaveny psychickému a fyzickému násilí, strachu, ponižování a dalšímu krutému zacházení, jejichž následky si mohou nést po dlouhou dobu či do konce života. Tyto osoby byly také vystaveny významnému porušování svých lidských práv. Z pochopitelných důvodů mnohé z nich, poté co z prostředí, kde docházelo k vykořisťování, uniknou, chtějí na své zážitky zapomenout. Často jim v oznámení brání také strach o svůj život či o život blízkých osob.

Tito lidé, v minulosti obchodované osoby, které se snaží o opětovné zapojení do běžného života, již mnohdy objektivně nemusí být ohroženy na životě či zdraví. Pokud však svoji zkušenost neoznámí, jsou vystaveni riziku trestního stíhání za nesplnění „oznamovací povinnosti“ s ohledem na vědomí o spáchání trestného činu obchodování s lidmi.

- **„Oznamovací povinnost“ jako překážka oznamování u lidí, kteří nechtějí vstoupit do spolupráce s OČTŘ**

Na nevládní organizace se obracejí v některých případech zákazníci sexuálních služeb či lidé, kteří se domnívají, že v jejich okolí může docházet k obchodování s lidmi, ale bojí se zasáhnout či chtějí podat podnět anonymně. Na informacích o možném vykořisťování či obchodu s lidmi získaných od třetích osob jsou také do jisté míry závislí pracovníci a pracovnice organizace La Strada ČR, kteří působí v terénu. Jedná se zejména o lidi pocházející ze zranitelných migrantských komunit.

Osoby, které nevládní organizaci sdělují své podezření, mají většinou zájem zůstat v anonymitě. Například zákazníci sexuálních služeb nechtějí mnohdy na INFO a SOS lince sdělit své křestní jméno či telefonní číslo. Migranti a migrantky či další osoby, které mají informace o možném obchodování, se zase nikoli bezdůvodně obávají rizik.

„Oznamovací povinnost“ tyto skupiny staví do situace, kdy mohou zvažovat, zda dají nevládní organizaci vědět, že někde dochází k obchodování s lidmi a tedy na sebe upozorní (čímž se mohou vystavit riziku trestního stíhání za neoznámení či nepřekážení) či zda budou o této skutečnosti mlčet.

K otázce, zda se „oznamovací povinnost“ vztahuje na samotné oběti se vyjadřuje právní rozbor, který poukazuje na to, že „komentář Šámal/Púry/Rizman, Trestní zákon, díl II. 6.vydání, 2004, str. 1022 až 1026 se k otázce, zda-li trestně odpovědná může být i oběť trestného činu, nevyjadřuje, z čehož lze dovodit, že trestní stíhání oběti (tedy pokud tato oběť je již mimo přímé nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy nebo trestního stíhání) je představitelné.“ (Právní analýza úpravy trestného činu neoznámení trestného činu v novém trestním zákoníku s ohledem na její soulad s mezinárodními úmluvami, 2009)

Vzhledem k tomu, že možnosti ochrany identity a fyzického bezpečí, které jsou v praxi nabízeny ohroženým svědkům/kyním a poškozeným a jejich rodinám, jsou velmi omezené, je zcela pochopitelné, že některé obchodované osoby se rozhodnou o své zkušenosti i přes riziko trestního stíhání pomlčet⁶.

V krajním případě také může nesplněná „oznamovací povinnost“ obchodované osoby sloužit jako prostředek „nátlaku“ ze strany orgánů činných v trestním řízení, aby tato v určitém rozsahu svědčila proti pachatelům. Může se také stát, že obchodovaná osoba bude obviněna z této trestné činnosti a bude muset dokazovat svoji nevinu například tím, že ponese břemeno důkazu, že byla v ohrožení.

I přestože lze předpokládat, že by oběť obchodování s lidmi nebyla pravděpodobně odsouzena, **samotné riziko trestního stíhání obchodovaných osob či jejich stíhání v této věci považujeme za ohrožení závažnou sekundární viktimizací a retraumatizací.** Vzhledem k tomu, že se jedná o dospělé osoby, měla by být jejich vůle ponechat si své zážitky pro sebe respektována.

- **Rozpor se Směrnicí Rady č. 2004/81/ES z 29. dubna 2004 týkající se vydávání povolení k pobytu občanům třetích zemí, kteří se stali oběťmi obchodování s lidmi nebo kteří se stali objekty převaděčství a spolupracují s příslušnými orgány⁷⁸**

Jak vyplývá z právní analýzy „Čl. 6 této Směrnice zakládá právo pro cizince, kteří jsou oběťmi obchodování s lidmi, na určitou lhůtu na rozmyšlenou, zda budou s orgány činnými v trestním řízení spolupracovat. Pro ty cizince, kteří se rozhodnou na stíhání pachatelů obchodování s lidmi spolupracovat a kteří z tohoto titulu získají povolení k pobytu, pak čl. 12 stanoví právo na účast v programech určených pro oběti obchodu s lidmi, přičemž tyto programy mohou být poskytovány též nevládními organizacemi.

Z práva oběti obchodování s lidmi na lhůtu na rozmyšlenou lze dovodit, že taková oběť se může rozmyslet, zda-li s orgány činnými v trestním řízení spolupracovat bude či nebude. Z tohoto práva tedy implicitně vyplývá též právo oběti nespolupracovat, tj. i neoznamovat spáchané trestné činy. Bylo by tudíž porušením tohoto práva, pokud by i oběť trestného činu byla povinna oznámit jeho spáchání, pokud již unikla přímému nebezpečí ze strany pachatele.“(Právní analýzy úpravy trestného činu neoznámení trestného činu v novém trestním zákoníku s ohledem na její soulad s mezinárodními úmluvami, 2009)

- **Rozpor s Rámcovým rozhodnutím Rady 2001/220/SVV ze dne 15. března 2001 o postavení obětí v trestním řízení⁹¹⁰**

Z právní analýzy vyplývá, že, „z článku 13 Rámcového rozhodnutí lze dovodit, že každý členský stát má podporovat subjekty pro pomoc obětem při jejich pomoci obětem „*podle jejich bezprostředních potřeb*“, tj. podle bezprostředních potřeb obětí. Z tohoto lze dovodit, že subjekty pro pomoc obětem by neměly být povinny pouze sloužit účelům trestního stíhání, a za tímto účelem svázány oznamovací povinností, nýbrž že by jim měla být poskytnuta určitá autonomie pro jejich práci, tak aby mohly na bezprostřední potřeby klientů reagovat.

⁶České republika se stále teprve učí v praxi uplatňovat tzv. „victim centred approach“.

⁷ Neoficiální překlad směrnice je dostupný z:

[http://isap.vlada.cz/Kopie/revize.nsf/0b13bbb6e0c063d9c1256dc7002e1b5c/b9f2a1f20bffc0a9c12572760036174e/\\$FILE/32004L0081.pdf](http://isap.vlada.cz/Kopie/revize.nsf/0b13bbb6e0c063d9c1256dc7002e1b5c/b9f2a1f20bffc0a9c12572760036174e/$FILE/32004L0081.pdf)

⁸ Souladu resp. nesouladu „oznamovací povinnosti“ a mezinárodních dokumentů se věnuje samostatná právní analýza, ze které je v tomto textu citována pouze část. Kompletní text právní analýzy je přílohou tohoto dokumentu.

⁹ Dostupné online na http://www.bkb.cz/files/uploaded/UserFiles/File/A_Rovozhodnut5.3.2001_d.doc

¹⁰ Souladu resp. nesouladu „oznamovací povinnosti“ a mezinárodních dokumentů se věnuje samostatná právní analýza, ze které je v tomto textu citována pouze část. Kompletní text právní analýzy je přílohou tohoto dokumentu.

Rámcové rozhodnutí přitom vychází každopádně z toho, že určité postavení subjektů pro pomoc obětem a určité záruky pro jejich činnost jsou součástí práv klientů těchto subjektů či jiných uživatelů jejich služeb, tedy často i součástí práv právě obětí trestných činů." (Právní analýzy úpravy trestného činu neoznámění trestného činu v novém trestním zákoníku s ohledem na její souladu s mezinárodními úmluvami 2009)

- **Rozpor s celkovou koncepcí Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi zřízeného a koordinovaného Ministerstvem vnitra**

Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi (dále Program), který je neoddělitelnou součástí národní politiky prevence a strategie boje proti obchodování s lidmi¹¹.

Tento Program byl pilotně odzkoušen jako Model podpory a ochrany obětí v roce 2003. Jeho vznik vycházel z pochopení podstaty fungování trestné činnosti obchodování s lidmi a především chápání potřeb jejích obětí.

Program má v současné době tři hlavní cíle: a) poskytnout obchodovaným osobám podporu a zabezpečit ochranu jejich lidských práv; b) motivovat oběti obchodování s lidmi, aby podaly svědecké výpovědi, které usnadní činnost orgánům činným v trestním řízení a c) zprostředkování návratu občanů a občanek ČR, kteří byli obchodováni mimo domovský stát zpět do České republiky.

V první fázi Programu je osobám, o kterých je důvodné se domnívat, že byly obchodovány, nabízena doba na rozmyšlenou, zda chtějí spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení doprovázená případnou úpravou pobytu po dobu max. 60 dní. V době na rozmyšlenou, která je určena pro krizovou intervenci a psychosociální pomoc, by nemělo docházet k hlubším kontaktům s orgány činnými v trestním řízení¹².

K rozporu dochází ve dvou rovinách. **Oznamovací povinnost je v rozporu s cílem motivovat oběti ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení a v možnosti využít právo na dobu na rozmyšlenou.**

K porušení doby na rozmyšlenou by došlo, pokud by bylo spáchání trestného činu povinně a neodkladně oznámeno orgánům činným v trestním řízení. Je totiž pravděpodobné, že tato lhůta pak bude z důvodu povinnosti podat výpověď krácena a to v neprospěch obchodované osoby. Pokud by tato osoba odmítla podat výpověď, hrozí jí v krajním případě sankce dle trestního řádu.

Doba na rozmyšlenou, tak jak je konstituována v Programu, ale i v mezinárodních lidsko-právních instrumentech a odborné literatuře, má kromě lidsko-právního a humanitárního rozměru, také složku motivační. Má totiž působit jako jeden z prvků, jak posílit důvěru obchodovaných osob ve stát a podnítit je ke spolupráci s relevantními institucemi (srov. např. Evropská komise, 2005; OSN, 2008).

Obdobný problém jako u Programu se objevuje také u možnosti využívat institutu dlouhodobého pobytu za účelem ochrany dle ust. § 42e zákona č. 326/2006 Sb., o pobytu cizinců.

Na tomto místě je vhodné zmínit, že organizace La Strada ČR, která zpracovala toto stanovisko, ani další organizace, které daly podněty, nemají v úmyslu bránit spravedlnosti a klást překážky v práci orgánům činným v trestním řízení. Je nesporné, že obchodování

¹¹ V současné době je Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi upraven interními akty řízení, zejména Metodickým návodem prvního náměstka ministra vnitra č. 5 ze dne 26. října 2007 k fungování Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi a jeho institucionálním zabezpečení.

¹² Tak tomu v praxi je, pokud je obchodovaná osoba identifikována NNO.

s lidmi je nejen závažný druh kriminality, se kterým je nutné účinně bojovat, ale také problém porušování lidských práv osob, které jsou mnohdy ve velmi zranitelném postavení.

Organizace La Strada ČR si plně uvědomuje nutnost multidisciplinárního přístupu k řešení problematiky obchodování s lidmi jak na národní, tak i mezinárodní úrovni. Užitek z multidisciplinární spolupráce vidí nejen při kontaktu s orgány činnými v trestním řízení, ale i dalšími institucemi a organizacemi.

Organizace La Strada ČR je smluvně vázanou partnerskou organizací Ministerstva vnitra ČR působící v ministerstvu operovaném výše zmíněným Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi. V této souvislosti je potřeba vyzdvihnout, že součástí této spolupráce je také motivace obchodovaných osob ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení a asistence těmto osobám během celého řízení. Nutno podotknout, že mnozí klienti a klientky se poté, co začali čerpat služby organizace, rozhodli pro poskytnutí informací policii a svým svědectvím přispívají k trestnímu stíhání pachatelů/ek¹³. Jak již bylo výše zmíněno, organizace La Strada ČR každoročně identifikuje významný počet osob obchodovaných v ČR i v zahraničí.

- **Závěr**

Na základě výše uvedeného lze tvrdit, že zahrnutí trestného činu obchodování s lidmi a zbavení osobní svobody do taxativního výčtu činů, na které se vztahuje povinnost oznámit či nepřekazit (§ 367 a §368) dle nového trestního zákoníku bude mít významný *negativní* dopad na možnost identifikace obchodovaných osob, poskytování sociálních služeb těmto osobám či prevenci tohoto jevu.

„Oznamovací povinnost“ bude překážet ve faktickém získávání důvěry, která je nutná pro navázání kontaktu s většinou potenciálně obchodovaných osob. Strach z „udání“ nevládními organizacemi může být také významnou překážkou při práci ve zdravotně sociální prevenci u osob poskytujících placené sexuální služby i mezi skupinami, které jsou obchodováním s lidmi ohroženy. Existence „oznamovací povinnosti“ bude přinášet potenciální rizika pro pracovníky a pracovníce nevládních organizací. Ohrožení budou nejen ti/ty, kdož vstupují do terénu, tedy do rizikového prostředí, ale i ti/ty, kdož budou oznamovat. Oznamovatel/ka vystupuje pod vlastním jménem a adresou; zejména v situaci, kdy se bude jednat o skupiny organizovaného zločinu, může znamenat ohrožení a to, jak z praxe vyplývá i přes možnosti, které dává pro ochranu svědků trestní řád. Pracovníci a pracovníci NNO jsou rovněž ohroženi trestním stíháním, pokud vyhodnotí situaci, které byli přítomni jinak, než orgány činné v trestním řízení – to se může snadno stát, neboť v odborné obci ohledně obsahu termínu „jiné formy vykošťování“ a ani trestní justice stále formou pravomocného pozitivního rozsudku směr, kterým by se úvahy o obsahu termínu měly odvíjet. Mnozí lidé, kteří mohou oznámit obchodování s lidmi vč. zákazníků sexuálních služeb, často s oznámením váhají. Při kontaktu s NNO si přejí zůstat z různých důvodů v anonymitě. Oznamovací povinnost a tedy i strach z nutného odhalení identity či nutnost spolupráce s OČTŘ může být motivem, proč se neobrátní ani na NNO.

Negativní dopady se projeví zejména v životech obchodovaných osob, tedy těch, jejichž zájmy utrpěly touto trestnou činností nejvíce a které potřebují využít sociálních služeb ke své rehabilitaci.

Věříme, že **doporučení vyjmout trestné činy obchodování s lidmi dle ust. § 168 a zbavení osobní svobody dle ust. § 170 z taxativního výčtu uvedeného v ust. § 367 a 368 trestního zákoníku je v souladu s cíly zákonodárce, který tímto usiloval o posílení nástrojů, které pomohou při potírání této závažné trestné činnosti, resp. odhalení většího množství těchto deliktů.** (Tento záměr lze dovodit z Důvodové zprávy

¹³v roce 2008 z celkem 27 osob, které využily tzv. komplex služeb organizace La Strada ČR, spolupracovalo s OČTŘ 22 osob, v roce 2009 (leden – září) spolupracovalo s OČTŘ ze 16 osob 14.

k výše zmíněným ustanovením i z dlouhodobého úsilí České republiky navýšit počet stíhaných a odsouzených trestných činů obchodování s lidmi.)

Obchodování s lidmi je velmi specifickým druhem kriminality a jako fenomén vyžaduje opatření specifické politiky jak na úrovni národní (srov. Národní strategie boje proti obchodování s lidmi 2008- 2011¹⁴), tak i evropské (srov. např. Evropská komise, 2005). S ohledem na tato specifika je proto potřeba volit opatření, která respektují podstatu nejen vlastní trestné činnosti, ale i charakteristické rysy obětí a jejich jednání.

Domníváme se, že je v zájmu nejen trestní politiky, ale především z hlediska lidsko-právního, aby byly trestné činy obchodování s lidmi a zbavení osobní svobody vyřazeny z ustanovení, které stanovují povinnost oznámit či nepřekazít tyto trestné činy.

Použité prameny:

- Evropská komise. 2005. Zpráva expertní skupiny o obchodování s lidmi I. Praha: IKSP, 2005. Sv. I. ISBN 80-7338-044-7.
- Ministerstvo vnitra České republiky. Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008-2011). [Online] [Citace: 15. prosinec 2008.] http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/strategie_08-114072.pdf.
- OSN. 2008. Toolkit to Combat Trafficking in persons. Vienna : United Nations Office on Drug and Crime, 2008. ISBN 978-92-1-133789-1.
- OSN. 2009. Model Law against Trafficking in Persons. Vienna : United Nations Office on Drug and Crime, ISBN 978-92-1-133674-0.
- Právní analýza úpravy trestného činu neoznámení trestného činu v novém trestním zákoníku s ohledem na její soulad s mezinárodními úmluvami. Autor: Pavel Čížinský. 2009
- Přípomínky Rozkoše bez rizika, o.s. k postihu obětí trestného činu obchodování s lidmi a pracovníků nevládních organizací pracujících s oběťmi této trestné činnosti pro spáchání trestného činu nepřekazení a neoznámení trestného činu podle § 367 a § 368 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku *aneb_ proč taková ustanovení nechceme...* Autorky Hana Malinová, Jana Poláková. 2009
- Směrnice Rady č. 2004/81/ES z 29. dubna 2004 týkající se vydávání povolení k pobytu občanům třetích zemí, kteří se stali oběťmi obchodování s lidmi nebo kteří se stali objekty převaděčství a spolupracují s příslušnými orgány
- Surtees, Rebecca. 2007. Listening to Victims. Vienna: ICMPD, 2007. ISBN 3-900411-093.
- Věstník Ministerstva vnitra, ročník 2007, částka 99, ze dne 6. listopadu 2007
- Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

¹⁴ schválená Usnesením Vlády České republiky č. 62 ze dne 23. ledna 2008